

in melius converterent. » Hinc semper idem ei erat animus, idem vultus, mores per omnia similes. Secus faciunt leves et fidei, de quibus dicitur: « Intus Nero, foris Cato. » Et: « Prima leo, postrema dracon, media ipsa Chimera, » ait S. Hieronymus ad Rusticum.

Secundo, modestiam hanc fidelibus commendans: « Modestia, ait, vestra nota sit omnibus hominibus, » *Philipp.* iv, 5. Et vers. 8: « De cetero, fratres, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae; si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate. » Et cap. iii, vers. 17: « Imitatores mei estote fratres, et observate eos qui ita ambulavit sicut habetis formam nostram. » Et I *Cor.* xiv, 40: « Omnia autem honeste et secundum ordinem fiant. »

Tertio, Paulus in verbis mire fuit affabilis et gratosus, in sermone jucundus, in conversatione benignus et blandus: « Facti, inquit, sumus sicut parvuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foveat filios suos. Ita desiderantes vos, cupide volebam tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis, » I *Thess.* ii, 7.

Quarto, Paulus officiosus est in salutando, tam omnes in communi initio epistolarum, quam singulos nominatim in fine earumdem; tum ut suam in eos committat ostendat; tum quia efficit est Sanctorum salutatio. Salutem enim quam apprehendat, suis meritis impetrat et praestat: uti B. Virgo salutans Elisabetham, eam cum foetu sanctificavit, et Baptistam Christi prodromum effecit, *Luce.* i, 44. Unde S. Chrysostomus, in II *Timoth.* i: « Sufficit, ait, sola Pauli salutatio gratia implere eum, qui ea salutatur. » Quin et Paulus vincetus ad Neronem missus, « salutavit Neronis pocillatorem et concubinam, » ait Chrysostomus, hic *hom.* 54. Creditur illa fuisse Poppaea Sabina, quae per caeteris in deliciis a Nerone habebatur, inquit Baronius, ac forte per eam Neronem sibi conciliavit, ut liber dimitteretur e primis Romae vinculis.

Quinto, Paulus oculis, ore, opere, gestu, habitu omnique actione et motu spirabat animi morumque compositionem, pietatem, devotionem, sanctitatem vitamque caelestem. « Paulus, ait Chrysostomus *hom.* 1 *De ejus laudibus*, semetipsum mundo crucifigens, non solum humanorum corporum pulchritudines, sed etiam omnia quae videntur rebus clara atque decorata, ita cernebat, sicut nos favillam cinerumque despiciamus, qui quasi mortuus prorsus ad mortuum immobilis permanebat. » S. Franciscus animo et vultu in caelum intentus non aliud vita et voce, habitu et gestu conebatur, quam « ad caelum, ad caelum. » Audi S. Bonaventuram, cap. iv *Vitae ejusdem*: « Evangelicus praeco civitates circumibat et castella, non in doctis humanae sapientiae verbis,

sed in victu spiritus annuntians regnum Dei. Videbatur intentibus homo alterius saeculi; quippe qui mente ac facie in caelum semper intentus, omnes sursum trahere conaretur. » Et cap. xii: « Omnis aetas omnisque sexus propebat virum novum mundo oculis datum cernere et audire. » Sic et illi homonymus ac super noster S. Franciscus Xaverius, Indorum Apostolus, mente oculisque in superna defixus, non nisi paradisum cogitabat, spirabat, praedicabat, ac quasi homo caelo lapsus, ad caelum omnes traducere satagebat. Multo magis horum dux et princeps Paulus, in paradisu raptus caelestes induerat mores, ac quasi angelus caelo lapsus, ad homines in caelum revocandos missus a Deo videbatur. Hinc cum Psalle admirando clamabat: « Filii hominum, ut quid diligitis vanitatem et queritis mendacium? Quae sursum sunt quarite, quae sursum sunt sapite, non quae super terram. » Deorsum corpora, sursum sint corda. Despicite terrena, suspicite caelestia. « Quid enim mihi est in caelo, et a te quid volui super terram? » Praecclare S. Chrysostomus in *epist.* I ad *Timoth.*, *hom.* 2: « Hujusmodi, ait, tibi unguenta eme, quorum odor implere possit orbem. Talem fragrantiam Apostoli spirasse noscuntur. Olor enim, inquit, suavitatis sumus, aliis quae in mortem, aliis vero in vitam. Quid autem tibi esse vult? Fertur nempe et suis fragrantia odoris suffocari. Non autem corpus Apostolorum tantum, sed et indumenta ipsa unguento spiritualis gratiae plena erant. Ita enim Pauli indumenta suavissimum spirabant odorem in etiam demones percelleret, *Act.* xii, 12. Quid folium, quam caslam, quam myrrham hujusmodi odor non suavitate et utilitate transcendit? »

Octava, Studium proficiendi.

Primo, Paulus, esto in virtutis culmine consisteret, tamen quotidie seipsum superare et ad altiora conscendere satagebat. Hinc sibi persuadebat se esse imperfectum: « Non quod iam acceperim, inquit, aut perfectus sim; sequor autem si quo modo comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo Jesu. Fratres, ego me non arbitror comprehensisse. Unum autem, quae retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor ad brevium supernae vocationis in Christo Jesu, » *Philipp.* iii, 12. Sapienter S. Hieronymus ad *Paulinum*: « Nihil in te mediocre esse contentus sum; totum summum, totum perfectum desidero. »

Secundo, Paulus quotidie agebat labores: hinc novas et novas semper regiones adibat et evangelizando obibat. Paulus, ait S. Chrysostomus, *hom.* 2 *De ejus laudibus*, quotidie caelso assurgebat, majores ambiens agones, majora certamina, majora pericula, majora tormenta pro Christo, perinde ac flamma in sylvam immissa

inciter proserpit, donec totam sylvam subigat, et in immensum crescat incendium.

Tertio, Paulus fideles in spiritu et virtute provehere et perficere studebat, omnesque ad sanctitatis incrementa incitabat. Unde *Ephes.* iv, 13: « Veritatem, inquit, facientes in charitate crescemus in illo per veritatem, qui est caput Christus. » Et vers. 23: « Renovamini spiritu mentis vestrae, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. » Modum crescendi praescribit *Rom.* xii, 11: « Sollicitudine, ait, non pigri, spiritu ferventes, Domino servientes, in tribulatione gaudentes, orationi instantes, » etc. Et S. Petrus, *Epist.* II, i, 10: « Fratres, ait, magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis. » « Paulus, ait S. Augustinus, *serm.* 41 in *Evangel.* secundum *Matth.*, homines deos vel angelos esse cupiebat. »

Quarto, Paulus curabat ut Episcopi et pastores Ecclesiae essent eximii in doctrina et virtute. Unde non nisi maxime idoneos promovebat, eos scilicet, qui maxime videbantur Christianos in re Christiana promoturi. Vide quot quantaque haec de re praescribat Timotheo Episcopo *Ephesio*, *Epist.* I, toto cap. iii, et Tilo, cap. i, vers. 6 et seq. Ita S. Gregorius Thaumaturgus, Comanae in Ponto, postpositis multis nobilibus et primariis, qui a variis proponebantur, Episcopum creavit Alexandrum Carbonarium, licet reluctentem, qui cum esset vir sapiens, studio latendi, ad carbones in urbem devehendos se abjecerat, eo quod nullus eo esset magis idoneus; qui proinde adeo preclare fudit istam Ecclesiam, ut pro ea sanguinem rediret eamque martyrio suo condiderit. Testis est Gregorius Nyssenus in *vita Thaumaturgi*.

Quinto, Paulus, etsi haberet scientiam a Deo revelatam et infusam, tamen per otium sacris litteris et lectioni dabat operam. Unde vincetus in carcere a Nerone sibi a Timotheo suos afferri jubet libros et membranas, II *Timoth.* iv, 13. Et idem praescribit, *Epist.* I, iv, 13, dicens: « Dum venio, attende lectioni. » Et *Epist.* II, ii, 15: « Sollicite, inquit, cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. » Si haec faciebat Paulus, qui erat aera virtutum et pelagus sapientiae, spiritus et zeli, quid nos facere convenit. Ita Nepotianus, ait S. Hieronymus, in *eius Epitaphio ad Heliodorum*, lectione assidua et meditatione diuturna « peccatum suum bibliothecam fecerat Christi. »

Sexto, Paulus erat quasi homo igneus (sic et caeteri Apostoli, ait Chrysostomus, *hom.* 4 in *Acte*, erant quasi homines ignei) et quasi flamma immissa in stipulas et silvam, quae quotidie proserpens, in majus et majus semper crescebat incendium. Unde sicut ignis non timet multitudinem stipularum vel asperitatem, nec ab ea laedatur, sed potius augetur omniaque in se con-

vertit: ita et Paulus nulla hominum hostiumque copia, nullis minis et persecutionibus terrebaratur aut laedebatur; sed haec omnia erant fomenta ac flabra, quae ignem hunc charitatis quotidie magis accendebant; ille enim omnia devorabat et in se convertebat, juxta illud *Cant.* vii, 6: « Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus emulatio; lampades ejus, lampades ignis atque flammaram. Aque multae non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. » Hinc et Christus constituit Petrum suum Vicarium, Episcopum, Pastorem et Apostolum totius orbis, ter rogavit: « Petre, amas me? » eoque respondente: « Domine, tu scis quia amo te; » subjunxit: « Pascere oves meas; » ut significaret pastorem animarum quotidie crescere debere in amore, ut pariter crescat in pastura, adeoque mensuram amoris esse mensuram pasturae. Vir ergo Apostolicus dum apostolatum init, et v. g. Indiam, Aethiopiā, Angliam, Hollandiam adit, sibi persuadeat se jam prorsus alium esse debere ab eo qui fuit, ac ex Saul fieri Paulum, ex animalis spiritualis, ex terrestri caelestem, ut sit quasi novus homo caelo lapsus, veniens in novum orbem, qui amore et ardore divinum ore, vultu, gestu, oculis spiret, vibrat et effulget; idque magis semper et magis: ac proinde cum S. Xaverio quotidie, crebro ardentibus suspiriis invocet Spiritum Sanctum ejusque hunc num ardens recitat, ut is eum magis magisque accendat et igniat.

Septimo, Paulus fidelibus quibusque quos ad Christum convertebat, inspirabat suum animarum zelum, etiam plebeis et feminis. Unde singulos quasi faciebat Apostolos, ut singuli satagerent Christi gloriam et fidem propagare, ad eamque parentes, filios, cognatos, servos, ancillas, vicinos adducere. Atque hac ratione statim per urbes et oppida mire propagata est religio Christiana, granumque sinapi crevit in magnam arborem et segetem. Idem faciunt viri Apostolici; sic enim non unus apostolatus, sed plurimorum habebant laudem, fructum, meritum et gloriam. Alioqui unus solus parum efficit.

CAPUT TERTIUM.

DE VIRTUTIBUS PAULI PROXIMUM SPECTANTIBUS.

Prima est, Indefessa Evangelii praedicatio.

Primo, Paulus non aliud praedicabat quam Jesum Christum et hunc crucifixum, I *Corinth.* ii, 2. Et *Ephes.* iii, 8: « Mihi, ait, omnium Sanctorum minimo data est gratia haec, evangelizare in gentibus investigabiles divitias Christi, et illas adinvenire omnes, quae sit dispensatio sacramenti absconditae a saeculis in Deo, quia omnia creavit, ut innolescat principibus et potestatibus in caelestibus Ecclesiam; multiformis sapientia Dei

Sancti
Pauli
salutatio
Sancti

In illo
L. Scapulae
Sancti

praefinitionem saeculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro. »

Secundo, Paulus praedicabat non in humana sapientia et eloquentia, sed magna efficacia et zelo, « in ostensione spiritus et virtutis, » 1 *Cor.* cap. II, vers. 4. Nam, ut ipse ait, cap. IV, vers. 20: « Non in sermone est regnum Dei, sed in virtute. » Unde S. Hieronymus in *Apolog. ad Pammach.*, pro libro adversus Jovinianum: « Paulum, inquit, Apostolum proferam, quem quotiescumque lego, videor mihi non verba audire, sed tonitrua, etc.; quocumque respexeris fulmina sunt. » Hinc praedicabat gratis: non enim quaerebat lucrum, sed animas. Rursus intrepide, libere, sincere, fortiter, asseveranter: « Licet nos, inquit, aut angelus de caelo evangelizet vobis praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit, » *Galat.* I, 8. Et II *Timoth.* IV, 1: « Testificor, ait, coram Deo et Jesu Christo, qui iudicaturus est vivos et mortuos per adventum ipsius et regnum ejus; praedica verbum, inusta opportune, impurum: argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. »

Tertio, Paulus studioso catechizavit infideles et fideles, praesertim rudes et parvulos primi illius aevi Christiani, adeoque plerumque ejus conciones non fuerunt aliud quam catecheses. Doccebat enim et confirmabat prima fidei fundamenta: « Facti, ait, sumus sicut parvuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foveat filios suos, » 1 *Thessal.* II, 7. Et: « Tanquam parvulus in Christo lae vobis potum dedi, » 1 *Corinth.* III, 1. Id primitus sanxit et praestitit Christus: « Simile, inquit, parvulos venire ad me, et ne prohibueris eos; tallium enim est regnum Dei, » *Matth.* X, 13. Id secutus S. Petrus optat omnes reperascere, *Epist.* I, cap. II, vers. 2: « Deponentes, ait, omnem malitiam et omnem dolum et simulationes, sicut modo geniti infantes, rationale, sine dolo lae concupiscite, ut in eo crescatis in salutem. » Nam, ut ait S. Hieronymus, *epist.* 12 *ad Gaudentium*, « ut aqua in areola digium sequitur precedentem, ita aetas mollis et tenera in utramque partem flexibilis est, et quocumque duxeris trahitur. » Sic olim, teste Eusebio, lib. VI *Histor.*, cap. III, VIII et XII, catechumenis instruendis in Alexandria Ecclesia praefuerunt Pantenus, Clemens, Origenes, Heraclius; ac precedenti saeculo Joannes Gerson, Cancellarius Parisiensis, qui pueros catechismum docebat eorumque confessiones audiebat. Et S. Vincentius Ferrerius vir Apostolicus, de quo ita scribit Petrus Ramazzus in ejus Vita: « Neque tantum proventus evocatus instituebat, docens eos cruce se signare, orationem Dominicam, Salutationem Anglicanam, fidei Symbolum, Deum colere, parentibus et proximis quibusque honorem habere, et debita officia persolvere. » Hi enim sum Reipublicae seminarium, qui in viros civisque probos adolescent. Quocirca S. Ignatius fundator

Societatis nostrae, cum primis patribus studiosae catechesin exercuit, eandemque omnibus Sociis impense commendavit. Vide Ribadeneiram, lib. III *Vitae* ejus, cap. XXIV. Unde S. Franciscus Xaverius apud apostolatus sui in India fundamenta jecit per catechesin rudium et puerorum, adeoque per pueros, parentes, famulos, a rellas convertit: quin et per eosdem miracula magna et multa patravit, uti narrat Tursellinus in ejus Vita, lib. II, cap. III, VI et VII. Xaverium secutus est Gaspar Barzeus, qui Armuziam per pueros quasi convertit, ac inter alia sanum Saracenorum deiecit, uti refert Nicolaus Triguanus in ejus Vita, lib. II, cap. IV et XIX. Ita Deus humilibus favet, et per parvos pueros et innocentes mira operatur.

Quarto, Paulus socios suas praedicationis et peregrinationis plures allegit, ut Barnabam, Silam, Lucam, Titum, Timotheum, Clercentem, etc., quos omnes quasi fratres, imo filios complectens, trahebat in viscera sua ac si eos unum faceret secum: et seipsum vicissim transmittit in interiora eorum, quasi se faceret unum quid cum illis; ita ut in seipso omnes intueretur, et seipsum in omnibus, omnia illorum bona et mala tanquam propria aspiciens. Unde fiebat id quod de Religiosis scribit Chrysostomus, hom. 77 in *Joannem*, nimirum quod nulli per charitatem sint unus ita ut per eandem charitatis unionem singuli sint multi: « Unio, inquit, decem Religiosorum efficit, ut unus sit decem: nam unus est in omnibus decem, et omnes decem in uno. Quare unusquisque habet viginti manus; viginti oculos, et ita respirat et spirat per decem animas, tantum enim quisque curam gerit de altero, quantum de seipso. Ideoque oculi, manus et pedes omnium decem servantur unicuique: nullus enim contentus est cura sui ipsius, sed etiam curam gerit reliquorum. Ac idcirco unus poterit multa, quia potest sicut decem. Quod si uno est centum Religiosorum, unusquisque poterit quantum centum possunt. » Haec Chrysostomus. Haec symbolice significant sancta illa animalia Hieronica, *Ezech.* I, quae erant numero quatuor, et tamen, *Ezech.* X, 13 et 20, vocantur unum animal: per unionem enim omnia quatuor erant unum, et ita quatuor erant in uno, ut unumquodque vicissim esset in quatuor. Unde et addit, cap. I, 9. « Junctaque erant pennae eorum alterius ad alterum. » Paulus enim se solo non poterat omnia praestare. Per Titum ergo catechizabat, per Timotheum privatim hos illosque instruxit, per Silam alibi praedicabat, per Lucam scribebat, etc. Apostolatus ergo plures et plurimum conspirationem exigit. Id vidit S. Ignatius fundator Societatis nostrae, nimirum se solum parum posse in fide et pietate Christiana per totum mundum propaganda. Quocirca socios sibi adjuncti, et Societatem instituit, quae toto orbe sparsa, per hanc unionem et gratiam Dei tanta praestat, quantum gaudio videmus et audimus. Sic S. Vincentius

etiam Petrus evangelizando obiens provincias, multos secum ducebat presbyteros, qui cum adjuverant et penitentium confessiones exciperent, ut habet ejus Vita. Porro Paulus, fide et Ecclesia aliqua loco plantata, illico eidem aliquem ex sociis, aut ex aliis dabat Episcopum, qui plantata a se rigaret et provideret. Ita Ephesus dedit Timotheum, Cretensibus Titum, Rheginis Stephanum, etc.

Quinto, Paulus adibat metropoles, ut Corinthum in Achaia, Ephesum in Asia, Athenas in Graecia, Philippo in Macedonia, Romam in Italia. His enim conversis, reliquae urbes et pagi eis subjecti facile convertuntur: quolibet enim suae metropolis et principis fidem ac religionem sequitur. Ita S. Xaverius Meacum, Japoniae metropolim, inde ad regem Sinarum contendit: eo enim converso, totam Chinam et Japoniam, quae Chinae religionem sequitur, convertisset.

Sexto, Paulus ubique jaciebat fidei et Ecclesiae fundamenta. « Sic, inquit, praedicaui Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum aedificarem, sed sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; et qui non audierunt, intelligent. » *Rom.* XV, 20. Ipse ergo ubique ingenti animo et conatu, primis glaciem et aciem perfrangebatur; ipse primus aratum fidei in novale gentilismi, evulsis errorum vepribus et spinis, immittebat. Unde scribens Corinthis, *Epist.* I, cap. IV, 13, ait: « Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. » Hoc imitatus est noster Xaverius, de quo ita scribit P. Nicolaus Triguanus, lib. I *De Vita Gasparis Barzei*, cap. XV: « Erat S. Xaverius ex iis imperatoribus, qui non modo nunquam plus militi suo imponebat, quam ipse sibi sumeret; sed qui, ut apud Licinum Cato, dicere suis posset: Pericula vestra praetentate meo. Solebat enim ipse aliis ad difficillima quaque vitam praemunire, et in Italia omnia quae fere solent esse difficiliora, praehabere. »

Septimo, Paulus raptus in paradysum, « illic arcana sacrorum disciplina a veritate initiabatur, atque illine ad obediendum fidei in omnibus gentibus, vim sermonis accipiebat. Unde totius propemodum orbis terrarum pater existit, » ait Nysenus in *Laud. S. Basilii*.

Octavo, Paulus praedicabat tum verbis, tum magis precibus et vite exemplo. Unde ait: « Imitatores mei estote, et observate eos, qui ita ambulanti, sicut habetis formam nostram, » *Philipp.* II, 17. Notat solert S. Bernardus, *serm.* 2 *De Resurrect.*, Christum dum Petro pastori commendaret suas oves, ter ingeminare: « Pascite oves meas, » *Joan.* XXI, 15, ut significet eum tripliciter pascere debere, nimirum mente, lingua, manu. « Pascite, inquit, mente, pascite ore, pascite opere. Pascite animi oratione, verbi exhortatione, exem-

pli exhibitione. » Idem, *epist.* 201: « Pascite, ait, verbo, pascite exemplo, pascite sanctorum fructu orationum, » hinc rursus ait Paulus: « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi, » 1 *Cor.* XI, 1. Hoc ex Paulo didicit S. Basilus, de quo praclare dixit Nazianzenus in ejus *Epitaphio*: « Basilii oratio erat tonitruum, quia vita erat fulgur. » Demque Paulus semper et ubique praedicabat, etiam in vinculis et martyrio, tum verbis, tum epistolis quarum plures et ardentiores scripsit ac carcere. Porro S. Chrysostomus, lib. IV *De Sacerdotio*, in epistolis Pauli agnoscit « Isocratis tersum levorem, Demosthenis amplam sublimitatem, Thucydides verendam majestatem, Platonis excellentem dignitatem. » Idem, hom. 6 *De Pont.*, Paulum vocat « Christi rhetorem, mundi piscatorem, qui per quatuordecim Epistolas, veluti spiritualia retia, ad salutem captat. »

Secunda, Prodent

Primo, Paulus rerum occasiones prudenter captebat. Unde captus a Judaeis, cum videret iudices suos partim esse Phariseos, partim Sadduceos, exclamavit se esse Phariseum, et de resurrectione mortuorum iudicari, itaque Phariseus in suam partem atraxit, qui cum contra Sadduceos latus sunt, *Act.* cap. XXII, vers. 6. Rursus Paulo prima sui erat cura: « Ne forte, inquit, cum aliis praedicaerim, ipse primus efficiar, » 1 *Cor.* IX, 27. « Quid enim prodest homini si universum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiat? » Adde, sui cura et sanctitas est optima dispositio et via ad erandum et sanctificandum alios. Sic enim mater, quo majores et meliores cibos comedit, eo plus generat lactis quod infansibus impertiat.

Secundo, Paulus, ait Chrysostomus, hom. 8 *De ejus Laud.*, « in verbis et actibus erat varius et multiplex, non mutando sententiam, nec alter factus ex altero; sed ipse quod erat semper manendo, eorum quae dicta sunt usum pro causarum opportunitate variabat. Sic enim medicum videmus nunc urentem, nunc foventem; nunc jejunium, nunc cibum indicentem; nunc equam calidam, nunc frigidam propinantem: quia hoc agri et tegritudinis variatio deponit. Hinc Paulus nunc custodit legem, nunc despicit; nunc servat praesentem vitam, nunc contemnit; nunc postulat pecunias, nunc refutat; nunc circumcidit, nunc circumcissionem excludit. » Quocirca S. Gregorius Nazianzenus Paulum et Apostolos vocat ambidextros. « Bonum decem efficiunt labor in negotiis, industria in agende, in providendo consilium, et celeritas in conficiendo, » ait Cicero. Talis per omnia fuit Paulus.

Tertio, Paulus prudenter se personis accommodabat, ut cum iudeis videretur Judaeus, cum Gentilibus Gentilis, cum infirmis infirmus: « Omnibus, inquit, omnia factus sum, ut omnes salvos facerem. » Idem egregie imitatus est S. Xaverius.

Hinc prudenter uterque studuit conciliare sibi principes et magistratus, laudando eorum officium et politiam quasi a Deo institutam, ac jubendo ut Christiani eis, licet Ethnicis, obedientiam, honorem et tributum præstent, Rom. xiii, 4 et seq. Hoc imitentur viri Apostolici, ac principes tam laicos quam ecclesiasticos sibi devincant: illi enim eorum operas valde vel promovere, vel impedire possunt. Unde et S. Petrus, *Epist.* 1, cap. ii, vers. 13: « Subjecti, inquit, estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero honorum: quia hæc est voluntas Dei. » Hæc de causa Paulus impense orari jubet « pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus, in omni pietate et castitate, » 1 *Timoth.* ii, 2.

Quarto, Paulus elemosynas pro pauperibus Christianis qui erant Hierosolymæ, per Timotheum et socios colligebat, ne quis suspicaretur eum pro se petere, aut aliquid in propriis usus convertere, 1 *Corinth.* xiii, 20. Ita et S. Xaverius Gaspari Barzæo mandat, ut elemosynas sibi oblatas ad elemosynarios amandat, multasque hujus rei causas et utilitates assignat, quas recenset Turcellinus in ejus Vita, lib. VI, cap. xii.

Quinto, Paulus prudentissimus erat morborum animi medicus; cuique enim congrua et propria exhibebat pharmaca, quæ ex eo hausit et accurate dispersit S. Gregorius, tota III parte *Pastor.*, uni fusc docet qua ratione et modo admonendi sint viri, qua feminæ; qua læti, qua tristes; qua subditi, qua Prælati; qua hebetes, qua sapientes; qua verecundi, qua impudentes; qua ægri, qua sani; qua pigri, qua præcipientes; qua mansueti, qua iracundi; qua pertinaces, qua inconstantes; qua humiles, qua elati, etc. Idem, part. II, vivam veri Pastoris ideam ita depingit: « Sic necesse est cogitatione mundus, actione præcipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassionem proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus, interiorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam interiorum sollicitudine non relinquens, » qua deinde sigillatim ordine toto libro prosequitur.

Tertio, Zelus.

Primo, Paulus charitate complexus est totum orbem eumque studuit « Deo offerre, ait S. Chrysostomus, hom. 1 *De ejus Laudibus*; qui terram videlicet ac mare, Græciam simulque Barbariam, omnemque prorsus quantam sub cælo est regionem, quasi volitans circumvitavit, non simplici labore, vel in vacuum itinera percurrens, sed peccatorum spinas pariter evellens, et verbum seminanans ubique pietatis, fugans errores, veritatem reducens, ex hominibus angelos faciens;

quoniam ipsos homines quasi ex dæmonibus in angelos provehens. » Hinc quasi fulgur, ut ait Chrysostomus, hom. 2, celerissime orbem pertinuit et subegit. Pinxit Apelles Alexandrum Magnam fulgur manu tenentem, eo quod instar fulguris eum pervaserit et subjugarit. Unde et Alexander usurpare poterat illud Iulii Cesaris: « Veni, vidi, victi. » Paulus superavit Alexandrum, qui orbem subegit verbo, non ferro, Christo non Alexandro. Ita S. Chrysostomus, cujus verba recitabo, Act. xx, 16. Ex hoc zelo plus cæteris Apostolis laboravit, ut ipse ait, 1 *Cor.* xv, 40.

Secundo, cor Pauli ita magnum erat, latum et amplum, ut totus mundus ei videretur exiguus. Audi S. Chrysostomum, hom. 32 in *epist. ad Rom.*, in Morali: « Cordis illius, ait, pulverem videns vellem: quod si quis totius orbis cor dixerit, et elementum primum salutis nostræ, non erraverit. Cor istud adeo latum fuit, ut in se suscepit integras urbes, populos et gentes. Cor enim, inquit, meum dilatatum est, sed ut latum fuerit, tamen saepe numero occupavit et pressit illud quo ipsum dilatabat dilectio. Ex multa quippe tribulatione, inquit, et anxietate cordis scripsi vobis. Et dissolutum etiam videre vellem cor istud, erga unumquemque pereuntium accensum et ignitum, secundo parturienti florum virtus, Deum videns hostiam factum, cælis ipsis sublimis, orbe latius, radiis solaribus exhilaratus, igne ferventius, adamante solidius, fluvius emittens (fluvii squidam fluunt ex ventre ejus, inquit, aquæ vivæ), ubi erat fons exiliens et rigans non terra superficiali, sed animas hominum. Unde non solum fluvii, sed et fontes lacrymarum noctes atque dies emanarunt. Cor, inquam, quod novam vitam, non hanc nostram, vixit. Vivo enim, inquit, jam non ego, vivit vero in me Christus. Cor itaque Christi erat cor Pauli tabularque Spiritus Sancti, atque charitatis volmen. »

Tertio, Paulus habebat zelum admirabilem animarum. Hic enim eum impulit ad tantos labores pro his continue exantlandos omniacque vitæ discrimina animose subeunda. « Emulor, inquit, vos dei æmulatione: despondi enim vos uno viro virginem castam exhibere Christo, » 1 *Cor.* xi, 2. Zelo ergo videbatur esse angelus, imo Seraphinus. Nam, ut ait S. Ambrosius, in *Psal.* cxviii, serm. 18: « Angeli sine zelo, nihil sunt, et substantiæ suæ amittunt prærogativam, nisi eam zeli ardore sustentent. » Et paulo post: « Et quid miremur, si angeli eum habent? Ipse Deus Pater ait: Zelans zelabo Jerusalem zelo magno: quia Deus magnus, ideo et zelus magnus est: et pro uniuscujusque potentie qualitate, ita et zelus aut medioeris aut magnus est. Zelo vindicatur Jerusalem, zelo Ecclesia congregatur, zelo fides acquiritur, zelo pudicitia possidetur. Dominus quoque Jesus ait: Zelus domus tuæ comedit me. » Et rursum: « Zelum habere debet sacerdos, qui incorruptam servare studet Ecclesiæ castitatem. »

100. Paulus amplius esse habuit.

Cor Pauli erat verum charitatis.

Ita Phœnæ sacerdos, zelo suo occidens principem idololatram, idololatram compescuit, indignationem Dei et vindictam sedavit, meruitque pontificatum perpetuum, Num. xxv, 11. Pergit Ambrosius: « Bonus zelus et utilis in sacerdote, præcipue ne negligens, ne remissus sit (unde vulgo dicitur: « Non zelat, non amat); zelus Dei vita est. Zelum habuit Elias, et ideo raptus ad cælum est. Zelans, inquit, zelavi pro Domino Deo exercituum, » 111 *Reg.* xix, 10. « Zelum habuit Mathathias, qui adversus sacrilegia Antiochi excitavit plebem ad resistendum, » 1 *Mach.* ii, 27.

Quarto, Paulus zelum exercuit in idola, dæmones, vitia et vitiosos, illa extirpando, hos corrigendo, secutus Christum, qui ait, *Luce* xxii, 49: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur? » et *Psaltem*, qui ait, *Psal.* cxviii, 139: « Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sum verba tua inimici mei. » Unde S. Ambrosius loco jam citato: « Zelum qui habent, inquit, omnes sibi inimicos suos putant, qui sunt hostes Dei, quamvis patrem, fratres, socios. Omnibus dicit: In hostes facti sunt mihi, sicut David ait. » Et S. Gregorius, II part. *Pastor.*, cap. vi: « Sit rector, inquit, per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus, ut et bonis in nullo se præferat; et cum pravorum culpa exigit, potestatem sui protinus prioratus agnoscat, ut erga perversos sua rectitudinis exercere non formidet. » Sic Paulus jubet Tito, cap. i, vers. 13, ut duros dicit increpet.

Quinto, Pauli quasi hominis ignei, sermo pariter erat igneus, instar Eliæ, de quo dicitur: « Surrexit Elias propheta quasi ignis, et verbum ipsius quasi facula ardebat, » *Eccli.* xlviii, 1. Unde et curru igneo raptus est in cælum. Nam, ut ait *Psaltes*, *Psal.* cxviii, 140: « Ignifum eloquium tuum vehementer, et servus tuus dilexit illud. » Hoc igne, ait S. Ambrosius, *ibid.*, apostolicum illud arum probatur. Hoc igne calefactus dicit Jeremias: Et erat ignis flammigerans in ossibus meis. Hoc igne pretiosi illi lapides illuminantur, fornix autem et stipula consumitur. Mundat ergo hic ignis animum, consumit errorem. Hæc est ignis qui ardet ante Dominum: nisi enim quis flagrantiam devotionis sumpserit, præsentiam Domini habere non poterit. Hoc igne urebatur rubus, et non exurebatur. Urit enim sermo divinus, ut corrigat conscientiam peccatoris, non exurit ut perdat. « Præclare S. Augustinus, in *Psal.* lxxviii: « Quis, ait, comeditur zelo domus Dei? qui omnia que forte ibi videt perversa, satagit emendare, cupit corrigere, non quiescit: si emendare non potest, tolerat, gemit. Non exiit de area granum; sustinet paleam, ut intret in horreum, cum palea fuerit separata. » Et S. Chrysostomus, hom. 52 in *Acto*: « Qui igne, inquit, Christi captus fuerit, talis fit, qualis esset homo solus super terram habitans: adeo nihil ei curæ est

gloria et ignominia. Tentationes quasi sic contemnit, et flagella, et carceres, autem in alieno corpore pateretur; vel perinde ac si adamantinum possideret corpus. Quæ autem suavia sunt in hæc vita, ita ridet, et non sentit, sicut nos ipsi mortui corpora mortua: et sicut musca in medium flammæ non incidit, sed fugat, ita et affectiones animi illos accedere non audent. » Celebrant Gentiles plenis buccis duodecim labores et heroica facinora Herculis, quos ita decantat Poeta:

Compressit Nemeæ primum virtute Leonem.

Extincta est anguis qua pollulat, Hydra secunda.

Tentus exiit Suis est Erymanthius ingens.

Cornibus auratis Cervum nequit ordine quinto.

Deiit horrono quinto Stymphalides arcu.

Abstulit Hippolytæ sexto sua vincula victa.

Septimus Anguis stabulum labor egerit undis.

Octavo domuit nocte luctante Taurum.

Tum Diomedis equos nono cum rege peremit.

Geryonem decimo triplici cum corpore vitæ.

Undecimo abstractus viliti novis Cerberus astra.

Postremo Hesperidum victor luit aura mala.

Longe verius et potiori jure celebrat sancta Scriptura heroica gesta Samsonis, Davidis, Judæ et fratrum Machabeorum; sed hos magis superavit Paulus, non corpora, sed animas vinciens et vincens; non bruta, nec homines duntaxat, sed et dæmones subjugans; non tantum gentem, sed totum orbem Christi subiciens. Paulus ergo est verus Christi Hercules, verus Samson, verus David, verus Machabeus, qui non duodecim, sed mille trophæa erexit, mille triumphos peregit.

Quarta, Compassio.

Primo, Paulus omnium infirmitatibus ita compatiebatur et cruciabatur, ac si omnium esset mater: proinde eas curare ac in se suscipere satagebat, secutus illud Isaïæ de Christo, cap. lxxviii, vers. 4: « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit, » Præclare S. Gregorius, prædicatores vocat cervas et ibices, quæ præ cæteris animalibus difficillime, maximoque nisu et cruciatu pariunt. Unde de eis mystice explicat illud Job, cap. xxxix, vers. 1: « Numquid nosti tempus partus ibicium in petris, vel parturientes cervas considerasti? Incurrantur ad fœtum, et pariunt, et rugitus emittunt. Video, ait, Paulum quasi cervam quosdam in suo partu magni doloris rugitus emittentem: O insensati, ait, Galatæ, quis vos fascinavit? Et: Sic stulti estis, ut cum spiritu caperitis, carne consummimini? Currebatis bene, quis vos impedit veritatis non obedire? Qualis in hujus cervæ partu rugitus fuit, quæ diu conceptos fœtus cum tot difficultatibus peperit, et quandoque partus ad malitiam uterum redisse cognovit? Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ et postquam potuit concepta edere, rubrum compulsæ est extincta suscitare. » Vide eundem lib. XXX *Moral.*, cap. 13 et 14.

Secundo, Paulus per compassionem crebro flebat. Unde aliquo in peccatum labente, maestitia, omni verine molestior, cum consumebat, ait S. Chrysostomus, homil. 1 *De ejus Laud.* : « Hinc et iuges lacrymarum fontes, inquit, ex eo non diebus solum, sed etiam noctibus affluabant, omnique muliere parturiente vehementius affligebatur in singulis, propter quod etiam dicebat: Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis, » *Galat.* iv, 19. « Et in causa ejus qui fuerat fornicatus, ait S. Chrysostomus, hom. 3 *De Laud. S. Pauli*, non minus ipso qui pro peccato suo lamentabatur, dolet, proque illo alios deprecatur dicens (II *Cor.* ii, 8) : Confirmatos in illum charitatem. Sed etiam quando illum ab Ecclesie corpore separabat, quam multis hoc lacrymis genitque faciebat: Ex multa, inquit, tribulatione et angustia cordis scripti vobis per multas lacrymas, non ut contristemini, sed ut sciatis quam charitatem habeam abundantius in vos, » *ibid.*, vers. 4. Idem, hom. 6 in *Matth.* : « Paulus, inquit, crebro flevisse legitur, risisse nunquam, neque ac Christus, » Idem, hom. 2 *De Laud. S. Pauli*, « Nullus, ait, tanto affectu mala propria, quanto Paulus desebat aliena. »

Tertio, Paulus vitiosiores et acriores Christianorum a se conversorum animos ad dandam et debitam jure naturæ et divino alimoniam, non refrigit in evangelizando, sed majori charitate eos complexus, eorum oblationes et dona recusavit, gratiasque eis prædicavit, nocte et die cum lacrymis docens, et monens unumquemque eorum, ut ipse ait, *Act.* xx, 31. Vide S. Chrysostomum, hom. 44, ejus verba ibidem recitavit. Hinc rursum ait Corinthiis tenacioribus, *Epist.* II, cap. xii, vers. 13 : « Ego libentissime impendam, et superimpendam ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar. »

Quarto, Paulus sicut omnes lapsos benigne in gratiam recipiebat, ita labantes omni ope sustentabat. « Quis, ait, infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? » II *Cor.* xi, 29; et de iisdem sollicitus, cap. xii, 20 : « Timeo, ait, ne forte cum venero, non quales volo inveniam vos, et ego inveniar a vobis, qualem non vultis; ne forte contentiones, remulationes, animositates, dissensiones, etc., sint inter vos; ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, et luceam multos. » « Omnem enim, inquit, Chrysostomus, hom. 3 *De Laud. S. Pauli*, prorsus hominem Deo exhibere cupiebat, et omnes quantum ad ipsum spectat, exhibuit: quasi enim universum mundum genuisset, sic perturbabatur, sic currabat, sic omnes in regnum Dei festinabat inducere, docendo, pollicendo, meditando, orando, supplicando, terrendo, demones animarum corruptores fugando: aliquando epistolis, aliquando presentia: nunc sermone, nunc rebus: nunc per discipulos, nunc per semetipsum conabatur erigere labantes, stantes

vero firmare, humi jacentes erigere, sanare contritos, torpentes oleo exhortationis animare. » S. Paulum imitatus est Neoplatanus, de quo S. Hieronymus in ejus *Epitaph. ad Heliod.* : « Clericatum, inquit, non honorem intelligens, sed onus, primam curam habuit, ut invidiam humilitate superaret, subvenire pauperibus, visitare languentes, provocare hospicio, lenire blanditiis, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus; cæcorum baculus, esurientium cibus, spes miserorum, solamen lugentium fuit. Ita in singulis virtutibus eminebat, quasi ceteras non haberet. Inter presbyteros et coæquales primus in opere, extremus in ordine. »

Quinto, Paulus non tantum animarum, sed et corporum curam gerebat. Unde studiosè in Achaia et Macedonia collectam pecuniarum fecit pro pauperibus Hierosolymitanis, II *Cor.* viii et ix. Ipse ergo sibi labore manuum victum parans, alios insuper alebat; ipse pauper, alios dabat; ipse esuriens, alios pascens; ipse pedibus incedens, socios navi imponebat, *Act.* xx, 13 et 34 : « Non enim quero quæ vestra sunt, sed vos: nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis, » ait ipse, II *Cor.* xii, 14. Vere S. Hieronymus ad Paulinum : « Verum Christi templum, ait, anima credentis est: illum exorna, illum vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. » Idem, *epist.* 4 ad *Rusticum*, « S. Xuperus, inquit, Tolosæ Episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, et ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nil illo dicitur, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro, qui avaritiam eiecit et templo, etc. »

Sexto, Paulus suo et Christi exemplo, impense Christianis commendat, ut multas et aliorum quorumlibet infirmitates tolerant, sustentent et curent. Hoc enim non tantum indicium esse magne et robustæ virtutis; sed et causam meritoriam, ut Deus vicissim nostras infirmitates toleret et curet. « Debemus, inquit, nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, » *Rom.* xv, 1. Et cap. xiv, vers. 1 : « Infirmum autem in fide assumite. » Et *Galat.* vi, 2 : « Aller alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. » Vide ibi dicta.

Septimo, Paulus studiosè vitabat et cavebat quodlibet scandalum: « Sine offendiculo, inquit, estote Judæis et Gentibus, sicut et ego per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant, » I *Cor.* xi, 32. Hinc vetuit idolothya comedi ob scandalum. Vide *Rom.* cap. xiv, et I *Cor.* viii. Sapienter S. Hieronymus, in *Epitaphio Neoplatani ad Heliodorum Episcopum* : « Domus, ait, tua et conversatio quasi in specula constituta, magistra est publicæ discipline: quidquid feceris, id sibi omnes faciendum putant. Cave ne committas, quod aut

150.
Paulus
corpore
curat.

qui reprehendere volunt, digne lacerasse videantur; aut qui imitari, cogantur delinquere. »

Quinta, Amor inimicorum.

Primo, Paulus Judæos hostes et insidiatores suos infensissimos, qui ejus sitiebant cruorem eumque quotidie discerpere gestiebant, ait S. Chrysostomus, ita amavit, ut eis jugiter prædicaret, ubique prius ingrediens synagogas Judæorum, quam ad Gentes diverteret, ut patet ex *Actis*, cap. xiii et seq. Ubi admirare heroicam Pauli constantiam, qua toties repulsus a Judæis, semper ad eos rediit, sperans se eos conversurum. Nam, ut ait S. Chrysostomus, hom. 4 ad *Populum* : « Mollis et ignavus ex primo statim impetu concidit, vehementem autem et excitatus, licet milles interpelletur, tanto magis divinis rebus instabit, quantum in se est omnia implens. Amantis enim maxime est, nunquam ab his que amato complacent, abistere. »

Secundo, optabat pro eorum salute millies mori, imo gehenne tormenta subire, *Rom.* ix, 1 : « Veritatem, inquit, dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto, quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, » puta pro Judæis. Vide ibi dicta.

Tertio, Paulus pseudoapostolos sibi invidentes humilitate sustinuit, patientia fregit, prudentia discessit, magnanimitate superavit, charitate subjugavit. Vide totum cap. x et xi, *epist.* II ad *Corinth.*, et ea que ibi dixi. « Quanto amplius, inquit Chrysostomus, hom. 3 *De Laud. S. Pauli*, efferebantur inimici, tanto eorum magis miserabatur insaniam. Ut enim aliquis indulgentissimus pater afflicter erga filium phrenesi comprehensum, cujus quanto magis conviciis icibusque pulsatur, tanto potius eum miseratur et deflet: ita Paulus qui ipsam magnitudinem passionum eorum a quibus affligebatur, existimaret furorem, majora illis adhibebat fomenta pietatis: sepe lacrymabatur, vehementer pro illis dolebat; multies illis insultare prohibebat, excusabat. Mordebatur enim vehementer, ac penitus dissecebatur, cum eos perverentes videret. »

Quarto, Paulus fidelibus impense commendat dilectionem inimicorum quasi notam Christi et Christianismi: « Si esurierit, inquit, inimicus tuus, cibus illum. Si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbonem ignis congeres super caput ejus. Noli vini a malo, sed vince in bono malum, » *Rom.* xii, 20. Christus enim id ipsum sanxit prægentibus Philosophis et Judæis, *Matth.* v, 43 : « Audistis, inquit, quia dictum est (Judæis): Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super

bonos et malos, et pluit super justos et injustos. » *Quinto*, Paulus persecuciones, contradictiones, infortuna aliæque impedimenta sibi in predicatione objecta, ascribebat diabolo. Unde ejus machinationes sapienter indagabat, et fortiter ac constanter superabat. Ita fornicarium Corinthiæ a se excommunicatum, post penitentiam jubet absolvi, ne in pusillanimitate et desperationem incidat, « ut non circumveniamur, inquit, a Satana: non enim ignoramus cogitationes ejus, » II *Cor.* ii, 11. Et cap. xi, 14 : « Satanas transfuguravit se in angelum lucis, » Et cap. xii, 7 : « Datus est mihi stimulus carnis mee, angelus Satanae, qui me colaphizat. » Et I *Thessal.* ii, 18 : « Volui venire ad vos, etc., sed impeditit nos Satanas. » Unde orat, *Roman.* xvi, 20, dicens : « Deus autem pacis conferat Satanam sub pedibus vestris velociter. » Et *Ephesios*, cap. iv, 27, monet: « Nolite locum dare diabolo. » Sic et S. Petrus, *Epist.* I, cap. v, 8 : « Sobrii, inquit, estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide. »

Sexta, Martyrium.

Primo, Paulus toto apostolatus sui tempore fuit Martyr: longum enim in perpetuis periculis ærumnis, persecucionibus, quas ipse recenset, II *Cor.* xi, obivit martyrium. Hinc ipse et primis sub Nerone vinculis, quasi martyrii candidatus, illud avidè expectans et ambiens, scribens ad *Philipp.*, cap. ii, 17 : « Sed et si immolator, inquit, supra sacrificium et obsequium fidei vestre, gaudeo, et congratulor omnibus vobis, » q. d. Sacrificium meum est prædicatio Evangelii, vos estis mea hostia quam sacrificio, libamen sit sanguis meus: libens ergo sanguinem per vitam fideique vestra profundam, ut eo vos quasi hostiam condiam, sanciam, libem offeramque Deo. Et I *Cor.* xv, 31 : « Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro. » Unde S. Bernardus, serm. 1 in die *S. Petri et Pauli* : « Isti, inquit, sunt præclari Martyres, Martyrum duces, Apostolorum principes, duo magna luminaria, quos Deus in corpore Ecclesie sue constituit, quasi geminum lumen oculorum. Illi mihi traditi sunt in magistris, et in mediatores, quibus secure me committere possim. »

Secundo, Paulus laureæ apostolatus sui impolitum coronidem martyrii. Cum enim Romanus a Simone Mago, pellicem a Nerone ad Christianum traduxisset, ait Chrysostomus, lib. I *Contra Vituper. vitæ monasticæ*, a Nerone anno imperii sui 13, securi in columna, que etiamnum juxta Romam ad aquas Salvas visitur, percussus, cursum suum glorioso martyrio coneludit et decoravit. Quis animi ipsius in ultimo illo vite articulo sensa ultima, quis animæ Dei Christique desiderio ardentis vota et preces, quis colloquia cum Christo, quis suspiria, quis gaudia, quis raptus commo-

116.
Paulus
toto apo-
stolatu
Martyr.

Capitis
Zanalis-
tus tres
fonteselli
cuius.

more, imo cogitatione assequatur? Sane in illo vite et mortis confinio, in illo temporis et eternitatis horizonte jam quasi cæli civis, imo quasi Seraphinus, toto in Christum mentis rapiebatur excessu. Unde et ore et voce Jesum ingeminans, caput, licet a cervice recisum, tres ingentes dedit saltus, quibus totidem miraculo ingenti fontes o terra eiecit, quibus etiamnum Roma fruatur, perennibus utique testibus fontium doctrinae et gratiae, quos vivens in Romam et totum orbem scaturivit et cruciavit. Hinc etiam insolito vultus vocisque ardore, lictores suos militesque ad Christum convertit. Denique e cervice recisa non sanguis, sed lac emanavit, ut non tam eruentatus emori, quam lacteus vivere solitumque doctrinae suae lac fidelibus, etiam moriens porrigere videretur. Vere S. Hieronymus, *ad Euseb. de custod. virg.*: « Pretiosa, inquit, in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. Hæc est sola digna retributio cum sanguis sanguine compensatur, et redempti cruore Christi pro Redemptore libenter comibimus. »

Tertio, Paulus martyrII fidelibus fuit dux et antesignanus, eoque cæteris Martyribus tanto exemplo prævit, ut Romæ et alibi multa centena fidelium millia cum animose secuta, sanguinem pro Christo fuderint, martyriumque non tantum obierint, sed et ambierint. « Ut tu sine offensione gradiaris, discipuli Domini amictu proprii se corporis exuentes, inter adversa barbarum viam tibi suo straverunt martyrio, » ait S. Ambrosius, lib. IX in *Lucan.* Idem S. Ambrosius, lib. VII, *epist.* 4, quæ inter omnes est numero 33, narrat S. Paulum sibi apparuisse et revelasse locum in quo sepulta erant corpora S. Gervasii et Protasii martyrum, discipulorum et assecularum suorum, ac jussisse ut ea eximeret et Ecclesiam eorum nomine fabricaret, in qua honorifice illa reconderet. « Apparuerunt (S. Gervasius et Protasius) mihi, inquit, cum tertia persona, quæ similis esse B. Paulo Apostolo videbatur, cujus me vultum pictura docuerat, in tantum ut ipse mecum, illis tacentibus, loqueretur dicens: Isti sunt qui monitis meis obtemperantes, prædica et divitias respuentes, secuti sunt Domini nostri Jesu Christi vestigia; nihil terrenum, nihil carnale concupiscentes, in media hæc Mediolanensi urbe per decem annos in Dei servitio perdurantes, ad hoc pertingere meruerunt, ut Christi Martyres fierent. Quorum corpora in eo loco invenies, in quo stas et oras. » Porro Paulus moriens animam cælo, famam eternitatis, fideles Ecclesie, corpus et sanguinem cum fide Romæ transmisit et consecravit, factusque non tantum civis, sed et Consul ac Imperator Romanus, ibidem arcem imperii obtinuit, deturbatque demonem et Gentilitatis cultu, Christi crucis vexilla constituit, ut jam Roma Ethnica facta Christiana, Christo non tantum suum, sed et

totius orbis sibi subjecti, caput submittat. Vere Tertullianus, in *Scorpiaco*, cap. xv: « Orientem fidem, ait, Romæ primus Nero cruciavit. Tunc Petrus ab altero cingitur, cum cruci-astringitur. Tunc Paulus civitatis Romane consequitur nationalitatem, cum illic martyrII renascitur generositate. » Idem, *De Prescript. adversus hæret.*, cap. xxxvi, Romanam Ecclesiam, celebrans: « Statu felix Ecclesia, inquit, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt. » Vide S. Chrysostomum, hom. 32 in *epist. ad Roman.*, in *Morali*, ubi inter alia ait: « Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi sepulcro, videre pulverem oris illius, per quod locutus est Christus? » Voto potius est non in vita, sed post mortem. Nam corpus S. Chrysostomi Romam translatum, conditum est ad limina Apostolorum Petri et Pauli, ut eorum ostiarius esse videatur: ubi eum quasi Pauli discipulum et devotione veneramus. Porro Chrysostomus, hom. 6 *De Prælat.*, Neronem vocat victum, Paulum vero victorem: « Respuebat, inquit, Cilix pelium sutor, victus, pauper fameque confectus, Romana opulentia regem imperantem omnibus. Quis ergo clarior? qui vincebat in vinculis, an qui superabatur in purpura? qui contemnebatur imperans, an qui jussus nihil curabat jubentis imperium? qui solus cum esset, vicit, an qui innumero vallatus exercitu victus est? Vinculus catena diadematum prostravit regem. » Denique Paulus fuit

Quidam quasi in terris obambulans Deus,
Et sanctus in carne angelus:
In regeneratione similis futuro Dei Filio,
Suaque mensura Deus.

Hæc de effigie Pauli breviter dicta sunt. Nam eandem plenius et copiosius efformat noster P. Thomas Massutius integro opere, quod hoc titulo et argumento adornat.

VOTUM AUCTORIS

Ex S. Hilario, lib. I De Trinit.

« Ego hoc vel præcipuum vite meae officium debere me tibi, Pater, omnipotens Deus, conscius sum, ut te omnis sermo meus et sensus loquatur. Neque enim ullum aliud majus premium hic ipse usus mihi a te concessus loquendi potest referre, quam ut prædicando te tibi serviat, teque quod es, Patrem scilicet Unigeniti Dei, aut ignoranti sæculo, aut neganti heretico demonstret. Et in hoc quidem tantum voluntatis meae professio est: cæterum auxilii et misericordie munus orandum est ut extenta fidei nostrae confessionisque vela flatu Spiritus tui impleas, nosque in cursum prædicationis imite propellas. » Amen.

COMMENTARIUS

IN

ACTA APOSTOLORUM.

ARGUMENTUM.

Tria hic præmittenda sunt: *primum*, de libri argumento; *secundum*, de fine et scopo; *tertium*, de auctore.

Quoad *primum*: Argumentum liquet ex titulo. Inscrubitur enim hic liber a Græcis, Ἱστορία, a Latinis *Actus*, a Syro *Historia Apostolorum*, quia eorum gesta, non omnia, sed præcipua magisque illustra circa Evangelii promulgationem et propagationem enarrat. Quocirca S. Chrysostomus eum cognominat *Librum dogmatum de Spiritu Sancto*, et *Œcumenius Evangelium Spiritus Sancti* (perinde ac Itali Pentecosten nuncupant *Pascha Spiritus Sancti*: prius enim Pascha est Christi resurgentis); nam uti, inquit, quatuor Evangelistæ scribunt Evangelium Actaque Christi, sic Lucas hic describit Evangelium Actaque Spiritus Sancti, quæ scilicet ipse gessit in Apostolis et per Apostolos. Sicut enim Filius Dei amore nostri e caelis descendens incarnatus est, ut ore proprio nos doceret viam virtutis et salutis, atque arcana Patris abscondita a constitutione mundi; ita post Christum ad nos visibiliter descendere voluit Spiritus Sanctus, et quasi Christi æmulus, quodammodo incarnari in linguis igneis, ut iis imbueret Apostolos primosque fideles. Quia, ut ait S. Gregorius Nazianzenus et ejus interpres Nicetas, *orat.* 44: « Cum filius corpore sensibilis et conspectu nobiscum consuetudinem habuisset, par erat, ut Spiritus quoque corporaliter appareret; sicut etiam apparuit primum in forma columbae, nunc in forma linguarum ignearum. Et cum Christus ad ea quæ Deo conveniebant, reversus esset, suæque gloriæ restitutus, Spiritum ad nos post Christum descendere oportebat, ut testimonium Christo perhiberet ejusque crepta compleret. Quæ de causa plura et præclariora gessit quam ipse Christus, Christum enim decebat in humilitate carnis et passionis redemptionem nostram peragere: quæ peracta, congruebat ut Spiritus Sanctus eum per miracula, prædicationem Evangelii, conversionem et subjectionem omnium gentium toto orbe celebraret et glorificaret, juxta id quod ait Apostolus, *Philip.* II, 8: « Humiliavit semetipsum factus obediens usque

ad mortem, mortem autem crucis, etc. Propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum. » Spiritus Sanctus ergo a Christo Apostolis promissus, et post ejus in cælum ascensum in Pentecoste ad eos missus, quasi alter Christus, non jam mortalis, sed immortalis et gloriosus, eos implevit sapientia, robore, zelo, virtute miraculorum omnique charismate celesti, quibus ipsi quasi panoplia, a capite ad talos armati debellarunt idola, demones, philosophos, oratores, reges et principes, ac triumphantes totum orbem subegerunt Christo. Hoc enim opus fuit non hominum paucorum et rudium, sed Spiritus Sancti. « Conspicies hic, inquit Chrysostomus, Apostolos seu volucres terram marique pereurrentes, ac timidos illos quondam rudisque subito in alios homines esse versos, fastu divitiarum, gloria, ira, concupiscentia, breviter rebus omnibus superiores esse factos; » utique non alla vi, quam Spiritus Sancti eos agentis et impellentis. « Apostoli, ait S. Hilarius in cap. v *Matth.*, vers. 13, sunt rerum cælestium prædicatores et eternitatis velut sutores, immortalitatem omnibus corporibus, quibus eorum sermo aspersus fuerit, conferentes. » Ex Actis ergo discimus, quanta sit virtus et sanctitas Christi et christianismi, ac quam apud paucos primæva illa remanserit.

Disputat hic Valla, et alii, an hic liber potius *Actus* vocandus sit, an *Acta*? Sed hoc leviculum de syllabis litigium grammaticis dirimendum relinquamus (1). Romani alique docti indignant *Actus*, quæ vox prope respondet Græco Ἱστορία, uti Valla alique fatentur. Actus hosce esse Scripturam Canonicam, de fide est, uti sensus Ecclesie seculorum omnium et consentiunt hæretici omnes moderni. Historia ergo hæc certissima est,

(1) Quamvis receptus sit, ut *acta* dicantur documenta quæ in publicis tabulis relata sunt, idem tamen sæpe significant *actus* et *acta*, ut effectus et effecta, eventus et eventa; et Cicero etiam, quidquid quisquam egit, id modo *acta*, modo *actus* vocat.

Acta
Apostolo-
rum sunt
Evange-
lium Spi-
ritus
Sancti.

spiritus
Sanctus
post
Christum
quasi in-
carnatus
linguis
igneis.